

Ю. В. Вдовенко
м. Луганськ

ІНСТРУМЕНТАРІЙ ТА ОСНОВНІ ПОКАЗНИКИ СТАТИСТИКИ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Постановка проблеми. Необхідною умовою динамічного зростання економіки України є перехід на інноваційний шлях, що виявляє вплив на взаємозалежне становлення науково-технічної, виробничої, фінансової й інституціональної сфер. Керівництвом країни поставлено завдання: створити конкурентоздатну економіку, здійснити технологічний прорив. Під впливом цих завдань виникає необхідність в отриманні достовірної статистичної інформації про науково-технічну та інноваційну діяльність підприємств.

Наприкінці 90-х років минулого століття було здійснено кардинальний перегляд методології та інструментарію статистичного спостереження за виконанням наукових досліджень та розробок. В Україні статистика науки та інновацій формується з урахуванням міжнародних стандартів і особливостей розвитку науково-технічної та інноваційної діяльності в умовах ринкової економіки.

Метою статті є розгляд сучасного стану методології та інструментарію статистичного спостереження наукової й інноваційної діяльності підприємств. Обґрунтування напрямків покращення методології статистичного обліку інноваційної діяльності підприємств.

Виклад основного матеріалу. У сучасних умовах інноваційно-економічного розвитку основним ресурсом трансформаційних процесів стає інформація. За словами Амоши О. І.: «Динаміка і масштаби інновацій у сучасних умовах істотно залежать від рівня інформатизації всіх сфер економіки» [1]. Відповідно до Закону України «Про інформацію» — «інформація — це будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді, а статистична інформація — це документована інформація, що дає кількісну характеристику масових явищ та процесів, які відбуваються в економічній, соціальній, культурній ті інших сферах життя суспільства» [2].

Питанням інформаційно-аналітичного забезпечення статистики інноваційної діяльності займалися такі вчені як З. П. Бараник, І. Г. Манцуров, Р. М. Моторин, В. М. Геєць, В. П. Семиноженко та інші [3–5].

Головними органами які відповідають за організацію та забезпечують збирання, зберігання, оброблення, передачу та використання статистичної інформації є органи державної статистики. Основною метою діяльності цих органів є максимальне задоволення потреб користувачів в об'єктивній статистичній інформації, надання

можливості адекватної оцінки соціально-економічної ситуації в країні, здійснювати аналіз усіх процесів та виробляти ефективні управлінські рішення.

Статистика інноваційної діяльності в Україні побудована відповідно до адміністративно-територіального устрою як єдина мережа державних статистичних органів. Під керівництвом Державної служби статистики України статистичні органи здійснюють свою діяльність за єдиним планом та на основі науково-обґрунтованої методології проведення державних статистичних спостережень (рис. 1).

Першим етапом будь-якого дослідження є збирання інформації, яке називають статистичним спостереженням. За визначенням А. Головача, Н. Головач, В. Захожая: «Статистичне спостереження — це планомірне, науково організоване збирання даних про масові соціально-економічні явища та процеси через реєстрацію за попередньо розробленою програмою спостереження їх істотних ознак» [6, с. 26]. Особливо важливим та актуальним є використання новітніх досягнень науки і техніки в обробці інформації, формуванню оперативних та достовірних інформаційних ресурсів для державного управління.

За джерелом інформації статистичні спостереження поділяють на такі види: 1) первинні — реєструють дані, що надходять безпосередньо від об'єкта, який їх

Рис. 1. Організаційна структура статистики науки та інновацій в Україні (складено автором за даними [7])

продукує; 2) вторинні — збирають раніше зареєстровані та оброблені дані.

Завданням статистичного спостереження є здобуття вірогідних статистичних даних, які об'єктивно характеризують явища і процеси суспільного життя.

Статистичні дані повинні мати певні характеристики та бути:

- вірогідними (відповідати реальному стану);
- повними за обсягом і суттю;
- своєчасними;
- порівнянними в часі та у просторі;
- доступними.

Сукупності звітних одиниць зі статистики інноваційної діяльності формується відповідно до Положення про Реєстр статистичних одиниць (РСО) та формування основ вибірки сукупностей одиниць статистичних спостережень за діяльністю підприємств, затвердженого наказом Держкомстату від 16.12.2009 № 481 [8], та Порядку користування даними Реєстру статистичних одиниць, затвердженого наказом Держкомстату від 10.02.2011 № 28 [9].

Статистичні органи збирають інформацію яка формується шляхом отримання даних статистичної звітності. Статистичний звіт надає інформацію про соціально-економічні явища на конкретному підприємстві, установі, організації. Базою складання статистичних звітів є дані бухгалтерського обліку. Поряд з фінансовою звітністю заповнюється, або надається інформація для статистичних звітів.

Відповідно до наказу Державної служби статистики від 28.12.2012 р. №547 «Про затвердження Загально-го таблиця (переліку) форм державних статистичних спостережень на 2013 р., який включає 34 основних розділи форм статистичної звітності. Розглянемо форми державних статистичних спостережень на 2013 р., які стосуються статистичного дослідження наукової та інноваційної діяльності, та застосовуються у практиці (рис. 2).

Завданням статистики інноваційної діяльності є:

1) об'єктивне відображення основних тенденцій та факторів розвитку, ресурсів і результатів інноваційної діяльності з орієнтацією на актуальні питання сучасної інноваційної політики;

2) забезпечення повноти інформації, її достовірності та комплексності, охоплення всіх існуючих елементів і зв'язків національної інноваційної системи та факторів, що визначають її розвиток;

3) упровадження системного підходу до організації статистичних робіт — від розробки методології та статистичного інструментарію до забезпечення збирання, обробки, аналізу й поширення даних;

4) сприяння розвитку національної інноваційної системи, розширенню інноваційних та науково-технічних зв'язків;

5) забезпечення порівнянності даних для проведення міжнародних зіставлень;

6) інформаційне забезпечення вищих органів державної влади та управління для прийняття ними рішень щодо розвитку інноваційної сфери і державного регулювання інноваційної та науково-технічної політики;

7) забезпечення інформаційними матеріалами зацікавлених осіб для проведення міжнародних зустрічей та переговорів;

8) вирішення інших завдань, задекларованих національним статистичним законодавством України [10].

Державне статистичне спостереження за формою № 1-інновація «Обстеження інноваційної діяльності промислового підприємства» містить такі її основні розділи:

- Інноваційна діяльність і витрати підприємства.
- Інноваційна продукція (послуги, роботи).
- Інноваційні процеси.

У першому розділі дається інформація про те, чи було задіяне підприємство інноваційною діяльністю протягом останніх трьох років. Також містяться показники стосовно витрат на інновації (включаючи витрати на виконання робіт власними силами підприємства та інші відповідні витрати).

У другому розділі міститься інформація стосовного того, чи впроваджувало протягом останніх трьох років підприємство нову або вдосконалену продукцію (за винятком простого перепродажу нових товарів, придбаних в інших підприємств, і змін лише естетичного характеру) у тому числі нову для ринку, чи нову лише для підприємства.

Також надається інформація про обсяги реалізованої інноваційної продукції (робіт, послуг), що є новими для вашого ринку, або новими лише для вашого підприємства.

Третій розділ присвячено опису інноваційних процесів. Дається інформація про те чи впроваджувало підприємство протягом останніх трьох років інноваційні процеси. Міститься інформація про кількість придбаних (переданих) підприємством нових технологій (технічних досягнень) у т. ч. за межами України.

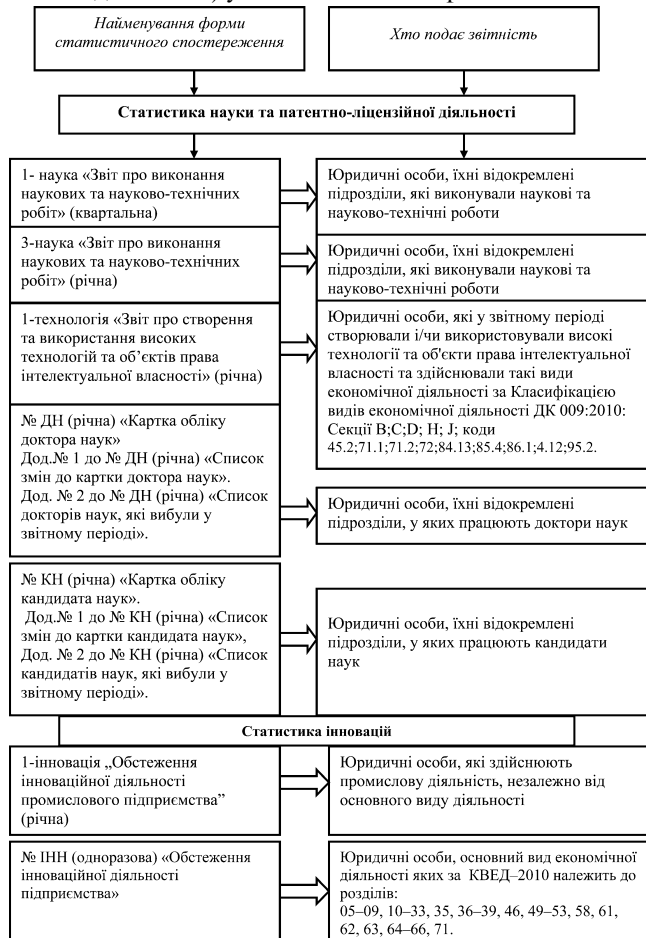

Рис. 2. Форми статистичного спостереження наукової та інноваційної діяльності (складено автором за даними [11])

Державне статистичне спостереження інноваційної діяльності підприємства за формою № ІНН (одноразова) «Обстеження інноваційної діяльності підприємства за період ____» є несудимим вибірковою та проводиться за спеціальною анкетною, розробленою за європейською методологією щодо обстеження інновацій у ЄС — Community Innovation Survey (CIS). Обстеженням охоплені інновації продукту та процесу, а також передбачено отримання інформації щодо організаційних та маркетингових інновацій. Крім цього, збирається інформація щодо:

- видатків на інновації, джерел інформації, інноваційних цілей та співпраці з іншими підприємствами та організаціями в контексті інноваційної діяльності;
- чинників, що перешкоджають інноваційній діяльності;

— використання методів стимулювання нових ідей та творчих підходів серед співробітників тощо.

Всі вищенаведені форми статистичних спостережень стандартизують процес збирання первинної статистичної інформації, яка в подальшому проходить відповідне оброблення, групування та систематизується у тих чи інших статистичних базах.

Для аналізу інноваційної діяльності промислових підприємств за формою державного статистичного спостереження № 1-інновація (річна) органами державної статистики розробляються такі показники:

1. Кількість промислових підприємств, що займалися інноваційною діяльністю (одиниць).
2. Інноваційна активність промислових підприємств (відсотки).
3. Загальний обсяг витрат на інновації (тис. грн.).
4. Кількість промислових підприємств, що впроваджували інновації (одиниць).
5. Кількість упроваджених (освоєних) інноваційних видів продукції (одиниць).
6. Кількість підприємств, що реалізували інноваційну продукцію (одиниць).
7. Обсяг реалізованої інноваційної продукції (тис. грн.).
8. Кількість промислових підприємств, що впроваджували інноваційні процеси (одиниць).
9. Кількість упроваджених у виробництво нових технологічних процесів (нових або вдосконалених методів обробки або виробництва продукції) (одиниць).
10. Кількість придбаних (переданих) підприємствами нових технологій (технічних досягнень) (одиниць)
11. Кількість підприємств, що придбали та передали нові технології (технічні досягнення)

За формою державного статистичного спостереження № ІНН (одноразова) розробляються такі основні показники аналізу інноваційної діяльності підприємств:

1. Кількість інноваційно-активних підприємств (одиниць).
2. Кількість підприємств із технологічними інноваціями (одиниць).
3. Кількість працівників на інноваційно-активних підприємствах (осіб).
4. Обсяг витрат на інноваційну діяльність (тис. грн.).
5. Загальний обсяг реалізованої продукції (послуг) інноваційно-активними підприємствами (тис. грн.).
6. Обсяг реалізованої інноваційної продукції (послуг) (відсотки).

7. Загальний обсяг фінансування інноваційної діяльності (тис. грн.).

Зазначимо, що у теперішній час необхідно суттєво переглянути підходи щодо формування групи показників, необхідних для проведення статистичного аналізу інноваційної діяльності підприємств. Керівництво підприємств зіштовхнулось з проблемою низького рівня інформаційно-аналітичного забезпечення процесу управління підприємством [12]. Згідно цього виникає потреба у формуванні статистичних показників, що містять значну інформацію про інноваційну діяльність підприємств. Розробка таких показників дасть можливість зменшити рівень невизначеності при прийнятті та впровадженні управлінських рішень.

Висновки за результатами проведеного дослідження та перспективи подальшого розвитку:

- сформулювати надійне інформаційно-аналітичне забезпечення та оцінку інноваційної діяльності підприємств;
- підготувати пропозиції щодо зміни форм статистичної звітності при оцінці нових видів інновацій;
- здійснити комплексний статистичний аналіз інноваційної діяльності, з використанням сучасних методів обробки інформації.

Список використаних джерел

1. Амоша О. І. Інноваційний шлях розвитку України: проблеми та рішення [Електронний ресурс] / О. І. Амоша // Економіст. — 2005. — № 6. — Режим доступу : <http://ua-ekonomist.com/337-oleksandr-amosha-nnovatsyniy-shlyah-rozvitku-ukrayini-problemi-ta-rshennya-2005-zaknchennya.html>.
2. Закон України «Про інформацію» // Відомості Верховної Ради України (ВВР). — 1992. — № 48.
3. Збалансованість попиту та пропозиції на ринку кваліфікованої праці як фактор інноваційного розвитку економіки України : монографія / [І. Г. Манцуров, З. П. Бараник, С. С. Ващаєв, А. В. Яценко] ; за наук. ред. д-ра екон. наук, проф. І. Г. Манцура. — К. : КНЕУ, 2008. — 381 с.
4. Моторин Р. М. Статистика для економістів : навч. посіб. / Е. В. Чеботовський. — 2-ге вид, випр. і доп. — К. : Знання, 2011. — 430 с.
5. Геєць В. М. Інноваційні перспективи України / В. П. Семиноженко, В. М. Геєць. — Харків : Константа, 2006. — 272 с.
6. Статистичне забезпечення управління економікою: прикладна статистика: навч. посібник / А. В. Головач, В. Б. Захожай, Н. А. Головач. — К. : КНЕУ, 2005. — 333 с.
7. Офіційний веб-сайт Державної служби статистики України. — Режим доступу : <http://ukrstat.gov.ua>.
8. Наказ Держкомстату «Про затвердження Положення про Реєстр статистичних одиниць та формування основ вибірки сукупностей одиниць статистичних спостережень за діяльністю підприємств» від 16.12.2009 р. № 481 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>. — Назва з титул. екрана.
9. Порядок користування даними Реєстру статистичних одиниць; затверджений наказом Держкомстату від 10.02.2011 р. № 28. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://ukrstat.org/uk/edprou/prso.htm>.
10. Методологічні положення зі статистики інноваційної діяльності / Державна служба статисти-

ки України [Електронний ресурс] : Наказ Державної служби статистики України від 10.01.2013 №3 — Режим доступу : http://www.lv.ukrstat.gov.ua/ukr/themes/08/metod_312.pdf.

11. Про затвердження Загального табеля (переліку) форм державних статистичних спостережень на 2012 рік [Електронний ресурс] : Наказ Державного комітету ста-

тистики №327 від 30.08.2011 р. — Режим доступу : http://cst.inf.ua/2011/30.11.2011_327.htm.

12. Чубай В. М. Модель здійснення стратегічного аналізу інвестиційної та інноваційної діяльності машинобудівного підприємства [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.rusnauka.com/2_ANR_2010/Economics/10_53795.doc.htm.